

7.2. Mirakuløs helbredelse – Forventninger flytter bjerge blandt karismatiske kristne i Danmark

Af Ella Paldam, ph.d.-studerende ved Religionsvidenskab, Aarhus Universitet.

Spontan helbredelse for alvorlige sygdomme gennem kristen forbøn alene virker højst usandsynligt i et vestligt sekulært samfund som det danske. Alligevel findes der utallige rapporter fra folk, som har oplevet mirakuløse helbredelser inden for det karismatiske kristne miljø. Troen på, at Gud griber ind i verden den dag i dag og helbreder alle former for sygdomme ligesom i bibelsk tid, er udbredt i disse miljøer. En systematisk analyse af 936 tilfælde af mirakuløs helbredelse viser imidlertid, at distributionen af lidelser, der bliver helbredt, begrænser sig til en specifik gruppe af lidelser, som også kendes fra forskningen i placeboeffekter. Meget tyder på, at denne type helbredelseeffekter kan forklares ved hjælp af generelle psykologiske mekanismer, som er afhængige af individets forventninger til en given terapiform.

Lyset og varmen strømmer ud fra Pinsekirken i Hernings lokaler en søndag eftermiddag i det tidlige forår. Ved indgangen byder menighedens præst samt dagens gæstepredikant Hans Berntsen og hans kone Inge Berntsen menighedens medlemmer velkommen. Stemningen er varm og åben, og lokalet fyldes gradvist af forventningsfulde mennesker. Efter en positiv og engageret prædiken, hvor menighedens medlemmer opfordres til at invitere Jesus ind i deres hjerter og derved sige ja til en personlig kristendom, indbyder Hans Berntsen alle til at komme frem og modtage helbredelse gennem forbøn. Hurtigt danner der sig en lang kø ned igennem lokalet, som ender i en forsamling af mennesker oppe ved alteret. Her er Hans Berntsen i gang med at bede for en kvinde, og de to sidder i hver sin stol over for hinanden. Hans Berntsen løfter kvindens ben op og konstaterer, at der er fire centimeters forskel på deres længde, hvilket ses tydeligt, når hælene holdes tæt sammen. Han lukker øjnene og beder en kort, inderlig bøn til Jesus om at helbrede kvinden. Imens bønnen fremsiges, kan kvinden og tilskuerne tydeligt se, hvordan benene justeres og bliver fuldstændig lige lange. Efter

forbønnen rejser kvinden sig og bøjer og strækker sit ben et par gange med et lettet og forundret udtryk i ansigtet. Pludselig er hun ikke længere plaget af de slidgigtsmerter, som hun har haft i knæet i flere år. Én efter én bliver menighedens medlemmer bedt for, og mange oplever, at deres symptomer forsvinder efter bønnen.

Kun visse lidelser helbredes gennem forbøn

Mirakuløse helbredelser er et af de mere bemærkelsesværdige fænomener i religionsvidenskaben. Religion og lægevidenskab opfattes af mange i dagens Danmark som hinandens diametrale modsætninger, og læger tager ofte eksplicit afstand fra religiøse helbredelsesteknikker. Dette er imidlertid en forholdsvis ny udvikling, og skellet mellem religion og lægevidenskab er måske ikke helt så vandtæt, som det ser ud ved første øjekast. I langt størstedelen af menneskehedens historie har religion og lægevidenskab været dybt integreret, og religiøse specialister er typisk eksperter i medicin og sygdomsbekæmpelse. Dette ses blandt andet i oprindelige folks religioner, hvor helbredelse ofte er det rituelle omdrejningspunkt, ligesom den katolske kirke i mange vestlige lande den dag i dag driver hospitaler. I Danmark var hospitalsvæsenet en del af kirken indtil reformationen, men siden er de to blevet skilt ad i takt med, at medicin er blevet dybere funderet i naturvidenskaben. I et stadigt mere sekulariseret samfund som det danske, er helbredelsesmirakler særdeles bemærkelsesværdige, fordi religionen træder over på naturvidenskabens banehalvdel.

Den karismatiske bevægelse har i de sidste hundrede år været i rivende vækst i hele verden. I Danmark er et af de centrale elementer i den religiøse praksis blandt karismatiske kristne helbredelse gennem forbøn, hvilket ses som et konkret bevis på, at Gud griber ind i menneskets verden den dag i dag ligesom i bibelsk tid. En konservativ bibelfortolkning kommer altså konkret til udtryk i troen på, at alle former for lidelser kan helbredes gennem forbøn, og det er en udbredt praksis, at helbredte personer giver vidnesbyrd om deres helbredelse. I visse menigheder er vidnesbyrdspraksissen særdeles formaliseret, og i missionsorganisationen Mission Danmarks tilfælde publiceres vidnesbyrd systematisk to til fire gange årligt i tidsskriftet *Mission Danmarks Informationsblad*. Fra 2002 til 2012 findes der i tidsskriftet 936 tilfælde af helbredelse gennem forbøn. Dette datamateriale giver en enestående mulighed for at undersøge mirakuløse helbredelser statistisk, fordi samtlige helbredelser er foregået i den samme kontekst. Det er missionsorganisationen selv, der indsamler, redigerer og udgiver vidnesbyrdene, og det er derfor rimeligt at antage, at der er tale om gode eksempler på religiøs helbredelse.

En systematisk analyse af helbredelsesmiraklerne viser, at det langt fra er alle typer af lidelser, som helbredes gennem forbøn. Der er tale om en helt specifik gruppe af lidelser, som er

karakteriseret ved at have en stor psykologisk komponent, og som falder i tre underkategorier: 1) Subjektive symptomer uden tydelige fysiologiske korrelater, fx hovedpine, piskesmæld, irriteret tyktarm eller forskellige former for smerte. 2) Kroniske lidelser med fluktuerende symptomforløb, hvis intensitet afhænger af, hvor stor opmærksomhed patienten giver dem, fx tinnitus, slidgigt og rygsmerter af forskellig art. 3) Affektive lidelser, fx depressioner, angst, sorg eller livskriser. Langt størstedelen (omkring 70 %) af lidelserne i datasættet kommer til udtryk som smerte i det muskuloskeletale system, fx ondt i ryggen eller slidgigt, og der er tale om en stærk overrepræsentation af smerterelaterede lidelser, hvis man sammenligner med det konventionelle behandlingssystem (Paldam & Schjødt, under udarbejdelse). Til gengæld er der også lidelser, som er bemærkelsesværdigt fraværende i datasættet. Lidelser i respirationssystemet, fx forkølelse, influenza og halsbetændelse, samt brækkede arme og ben findes ikke i datasættet, på trods af deres almindelige udbredelse i befolkningen. Desuden forekommer helbredelse for kræftsygdomme gennem forbøn alene ikke i Danmark. De tilfælde, hvor der bedes for kræftramte, kommer helbredelsen til udtryk enten som støtte til at finde ro under behandling og operation i det konventionelle behandlingssystem eller som hjælp til at håndtere en terminal situation. Selvom forestillingen om, at Gud helbreder alle lidelser, er udbredt blandt karismatiske kristne, ser det ikke ud til, at forbøn er lige effektivt i alle lidelser (ibid.).

Sammenlignes distributionen af lidelser med den distribution, som findes i det konventionelle behandlingssystem, er der altså en massiv overrepræsentation af smerterelaterede lidelser. Det er til gengæld stort set den samme distribution af lidelser, som man finder i alternative behandlingsformer som akupunktur, kiropraktik og zoneterapi (ibid.). De lidelser, som forekommer oftest i datasættet, kendes desuden fra forskningen i placeboeffekter (Kaptchuk 2002). Det er karakteristisk for patienter, som lider af netop denne type lidelser, at de føler store forbedringer, selvom de modtager medicin uden virksomme stoffer. Det er altså selve det at indgå i et behandlingsforløb, der medfører forbedringer, snarere end det er medicinens virksomme stoffer. Selvom man ikke uden videre kan overføre det biokemiske placebobegreb til religiøse praksisser, ser det alligevel ud til, at der er en underliggende psykologisk mekanisme, som kan forklare visse helbredelseseffekter i en lang række behandlingssituationer. Placeboforskningen har vist, at individets forventninger til en behandlingsform er helt afgørende for behandlingens udfald. Faktisk er forventninger endnu vigtigere end selve behandlingen i en lang række lidelser.

En dybere forståelse for helbredelseseffekter kan hentes i en nyere perceptionspsykologisk model for, hvordan mennesket opfatter verden. Meget tyder på, at vores færden i verden foregår gennem et komplekst samspil mellem vores hjerne og de indtryk, vi får ind igennem vores sansesystem. Vores hjerne opstiller konstant forventninger om den kontekst, som kroppen befinder sig i, og denne forventning korrigeres kontinuerligt gennem sanserne, som

hele tiden er på udkig efter ting, der er i modstrid med vores forventninger. Vores perception af verden foregår altså både gennem hjernens forventninger og kroppens sansninger. Vores forventninger formes både på baggrund af vores medfødte kognitive tilbøjeligheder og vores tidligere erfaringer, og de forstærkes eller svækkes i situationen alt efter vores sensoriske input (Frith 2007).

Det er karakteristisk for religiøse ritualer, at den religiøses forventninger forstærkes gennem forskellige virkemidler (Schjødt et al., under udgivelse). Dette kan eksempelvis ske ved at afskære individet for muligheden for at opdage sanseindtryk, der er i modstrid med forventningen, ved at manipulere sanserne, fx gennem dæmpet belysning, stærke lugtindtryk eller høj musik. Det kan også ske ved at forstærke forventningerne gennem øget fokus på de sanseindtryk, der er i overensstemmelse med forventningen. Dette gøres eksempelvis i en behandlingssituation, ved at patienten ser eller mærker, hvordan en specifik teknik har en effekt på kroppen, som stemmer overens med behandlerens forklaring. Dette kaldes positive feedback loops, og et eksempel er det knæk, som kiropraktoren frembringer i leddene, når forskellige kropsdele behandles (Kaptchuk 2002). Den ovennævnte teknik, hvor ben gøres lige lange under bøn, kan sammenlignes med dette, fordi forbønsmotageren tydeligt kan se og mærke, at forbønnen har den forventede effekt på kroppen. I en sådan situation kan vores forventninger til en behandling blive så stærke, at subjektive symptomer såsom smerte ikke længere opleves som problematiske.

Mission Danmark: En karismatisk ledet vækkelsesbevægelse

Hjørnестenen i religiøs helbredelse er altså, hvorvidt den religiøse person forventer at blive helbredt. For at forventningerne kan blive tilstrækkeligt stærke til en oplevelse af helbredelse, er det en forudsætning, at det er en del af individets religiøse verdensbillede, at helbredelsesmirakler overhovedet kan lade sig gøre. Som nævnt ovenfor er helbredelsesmirakler omdrejningspunktet ved Mission Danmarks møder, og forbønnens effekt opfattes som et konkret bevis på Guds kærlige indgriben i menneskets liv. Det er karakteristisk for mange karismatiske kristne menigheder i Danmark, at medlemmerne er særdeles aktive og støttende over for hinanden. Menigheden fylder ofte meget i medlemmernes liv, og menighedslivet er dikteret af praksis og individuel fordybelse snarere end teologiske dogmer. Det primære formål ved Mission Danmarks vækkelsesmøder er at forkynde denne personlige kristendom, hvor folk opfordres til at tage Jesus ind i deres hjerter og opleve Helligåndens nådegaver. Vidnesbyrd er en central praksis i denne religiøse intensiveringsproces, fordi det fungerer som en offentlig bekendtgørelse af et personligt forhold til Gud, ligesom det ses hos karismatiske katolikker i USA (McGuire 1977).

Mission Danmark er ikke en menighed i sig selv, men derimod en evangelisk missionsorganisation, som udspringer af det konservative kristne frikirkemiljø i Nordjylland. Organisationen har i mere end tyve år rejst rundt i hele landet og afholdt møder med forbøn i interesserede menigheder både inden og uden for Folkekirken. Mission Danmark ledes af den karismatiske prædikant Hans Berntsen (f. 1945) og hans hustru Inge Berntsen. Hans Berntsen er ikke teologisk uddannet, han har derimod en handelsuddannelse og har tidligere haft ledende stillinger i en række større virksomheder i Danmark, bl.a. direktør for Volvo i Aalborg (Berntsen 1997). Hans Berntsen er opvokset i baptistmiljøet i Nordjylland, men meldte sig ud af baptistkirken i 1984, fordi præsten ikke billigede hans helbredelsespraksis. Selvom han altid har været kristen, oplevede han en gradvis intensivning af sin religiøsitet i de tidlige 1980'ere, da hele familien var indblandet i en alvorlig bilulykke. De tolkede ulykken som et kald til missionsvirksomhed, og de begyndte at deltage i karismatiske bønnemøder og bibelkredse i lokalsamfundet (ibid.). Hans Berntsen oplevede selv vendepunktet i sit kristne liv, da han blev besat af Helligånden under forbøn og håndspålæggelse. Han beskriver det som at få sit stenhjerte udskiftet med et kødhjerte, og derigennem skænkede Gud ham evnen til at tale i tunger (ibid.).

Efter denne oplevelse var Hans og Inge Berntsen med til at grundlægge frikirken Kristent Centrum i Aalborg, hvor de afholdt vækkelsesmøder med internationale prædikanter. I denne kontekst begyndte han at bede for de syge med stor succes. Kristent Centrum trivedes under Hans Berntsens lederskab, og nye menigheder spirede frem i flere større byer i løbet af 1990'erne. Hans og Inge Berntsen trak sig imidlertid ud af kirken i 1998 for i stedet at grundlægge Mission Danmark. Det ser ud til, at Kristent Centrum siden har lidt et stort fald i medlemmer, men det er uklart, hvordan dette hænger sammen med Hans Berntsens udtræden af kirken. Hans Berntsen er kendt i hele landet for at helbrede syge gennem forbøn. Han har gentagne gange været i både landsdækkende og lokale medier, hvor han har optrådt live med helbredelse af syge. Hans Berntsens gode omdømme som karismatisk helbreder er formodentlig med til at styrke forbønsmødernes forventninger til hans praksis, ligesom udfaldet af andre former for behandling er afhængigt af patientens tillid til behandlerens kompetencer (Kaptchuk 2002).

Forbøn i Mission Danmark foregår altså i en kontekst, som på grund af en lang række sociale og psykologiske mekanismer forstærker individets forventninger til behandlingen i en sådan grad, at det er muligt at opleve spontan helbredelse gennem religiøs praksis. Selvom helbredelsesmirakler umiddelbart virker utrolige i et samfund som det danske, hvor medicin og religion i høj grad er adskilt, viser nye indsigter fra placebo- og perceptionsforskningen alligevel, at vores tro og forventninger faktisk er i stand til at flytte bjerge, når det kommer til sygdomsbehandling – hvad end vi er religiøse eller ej.

Referencer og forslag til videre læsning

Benedetti, Fabrizio (2009) *Placebo Effects: Understanding the mechanisms in health and disease*, New York: Oxford University Press.

Berntsen, Hans (1997) *Et Helt Nyt Liv*, Aalborg SV: Forlaget Berntsen.

Frith, Chris (2007) *Making Up the Mind: How the Brain Creates our Mental World*, Oxford: Blackwell Publishing.

Kaptchuk, Ted j. (2002) "The Placebo Effect in Alternative Medicine: Can the Performance of a Healing Ritual Have Clinical Significance?" *Annals of Internal Medicine*, 136: 817-825.

Kirsch, Irving (2009) *The Emperor's New Drugs: Exploding the Antidepressant Myth*, London: The Bodley Head.

McGuire, Meredith (1977) "Testimony as a Commitment Mechanism in Catholic Pentecostal Prayer Groups" *Journal for the Scientific Study of Religion*, 16(2): 158-168.

Paldam, Ella & Uffe Schjødt (under udarbejdelse) "Miraculous healing effects: The distribution of diseases in 936 cases of healing through intercessory prayer".

Schjødt, Uffe, Ella Paldam, Marc Nicklas Andersen & Armin W. Geertz (under udgivelse) "Den nye interdisciplinære religionspsykologi" in Armin W. Geertz & Tim Jensen (eds.) *Religionsforskningen før og nu II*, København: Gyldendal.